

Розділ V. Педагогічні й методичні проблеми формування мовленнєвої культури особистості

УДК 378.4.091.33:81`243:001.8

О.Р. Гладченко

Сумський державний університет

Т.В. Зарудна

Сумський державний педагогічний університет

Л.П. Ярмак

Сумський державний університет

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ ОРГАНІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглянуто основні підходи до навчання студентів немовних вищих навчальних закладів уміння презентувати результати своїх наукових досліджень англійською мовою; подано структуру англomовної наукової доповіді, яка відповідає міжнародним вимогам; надано практичні рекомендації до підготовки доповіді англійською мовою для виступів на наукових конференціях, семінарах тощо.

Ключові слова: презентація, конференція, семінар, наукова доповідь, міжнародні вимоги, вищий навчальний заклад.

Уміння публічно подати результати своїх наукових досліджень, зрозуміло та виразно розповісти про них є не менш важливим, ніж самі результати цих досліджень. Багато ідей та цікавих робіт загубилося поміж наукових повідомлень лише тому, що їхні автори не зуміли донести свої відкриття до слухачів. Кожному науковцю відомі важкі шляхи пошуків найбільш вдалої форми подання своїх результатів. Серйозні перешкоди виникають, навіть якщо наукова презентація відбувається в колі своїх колег, рідною мовою. Що вже говорити про презентацію англійською мовою, коли науковець виходить на міжнародний рівень і має справу зі слухачами, які звикли до певної форми подання наукових повідомлень, яка дуже відрізняється від української. Сьогодні фахівці дедалі частіше мають змогу обговорити власні роботи на міжнародному рівні, що, у свою чергу, вимагає високого рівня володіння англійською мовою, як мовою професійного спілкування. Вміння наукового спілкування необхідні насамперед ученим, щоб вони могли самі, без послуг перекладача та можливих викривлень змісту поділитися досвідом із зарубіжними колегами.

У статті розглядається проблема презентації інформації про наукові дослідження вчених на конференціях, засіданнях, студентам така

інформація потрібна під час виступів на семінарах, захисту дипломних робіт, пізніше – дисертацій.

Теорія інформації зародилася у 30-х роках минулого століття. Усередині 60-х років у працях Н. Вінера «Кібернетика і суспільство» теорія інформації розглядається як галузь кібернетики, що вивчає способи сприйняття, зберігання, переробки і використання інформації.

З'являються праці, в яких основні поняття теорії інформації розглядаються відносно різних галузей діяльності (Д. Брагіна, Л. Куффіньян, А. Леонтьєв, Е. Мороховська, К. Шеннон, Л. Черепова).

У сучасній методичній літературі існує кілька **основних підходів – стратегій навчання**: біхевіористський, інтуїтивно-свідомий, комунікативний. Останнім часом у методиці викладання іноземних мов велику популярність мають особистісно зорієнтований та інтерактивний підходи. Як відомо, студенти користуються мовою, коли їхня увага зосереджується на передачі та отриманні інформації, що є цікавою як для доповідача, так і для слухача в ситуації, яка є важливою для обох. Як відзначав Уельс: «Обмін інформацією є основною одиницею мовлення. Лінгвістична інтерактивність є спільною діяльністю, що включає встановлення трикутника відносин між відправником, одержувачем і ситуативним контекстом» [6, 75].

Особистість доповідача, додбір лексичних одиниць, вимова, уміння використовувати наочність (схеми, таблиці тощо) у процесі англомовної презентації забезпечують точніше розуміння під час обміну значеннями у спільному контексті.

Сьогодні у процесі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах велика увага приділяється вивченню мови професійного спілкування, але нерідко це обмежується тільки вивченням відповідних термінів та поверховим ознайомленням з найпоширенішими так званими мовними зразками для наукових презентацій. При цьому презентації наукових робіт не відповідають за формою загальноприйнятим вимогам та ускладнюють сприйняття змісту роботи. Це цілком зрозуміло, оскільки зарубіжні вчені, не знайомі з манерою подання матеріалу вітчизняними фахівцями, часто чують на конференціях таке: початок доповіді розгорнутий, доповідач натякає невідомо на що, тому потрібно напружуватися, щоб дочекатися основної думки або ідеї.

Мета статті – ознайомити студентів з особливостями цієї структури англomовної наукової доповіді та їх практичним застосуванням під час підготовки доповідей англійською мовою на наукову конференцію, семінар.

J.A. de Vito, в практичному курсі «Human Communication» відзначає, що проведення англomовної бесіди передбачає чітко окреслені етапи, фази та регламентовані правила, що можна дослідити практично в кожній розмові на наукову тематику. В основі цієї структури лежить характерне для британських та американських учених лінійне мислення, що виявляється в послідовному викладенні фактів та поетапному переході від однієї частини доповіді до іншої. У процесі наукового спілкування J.A. de Vito виділяє 5 етапів:

1. ***Початок.***
2. ***Вступ.***
3. ***Основна частина.***
4. ***Зворотний зв'язок.***
5. ***Заклучна частина.***

Те саме англійською мовою;

1. ***Opening.***
2. ***Feedforward.***
3. ***Big talk (business).***
4. ***Feedback.***
5. ***Closing*** [5, 120].

У структурі доповіді можна виділити певну симетричність її частин. Початок, метою якого є встановлення комунікативного контакту, включає звертання, вітання, відрекомендування (якщо треба), а також сподівання на позитивне спілкування. Аналогічно заклучна частина, яка завершує комунікацію, включає (у зворотному порядку) позитиву оцінку контакту, що відбувся, подяку за витрачений час, запрошення до подальшого спілкування, побажання та прощання.

На другому етапі – вступі – потрібно підготуватися до подальшого обговорення, дати співрозмовникам певну інформацію, яка полегшує сприйняття суто ділової інформації та дозволяє частково зрозуміти предмет обговорення. Аналогічно до цієї частини доповіді будується четвертий етап – узагальнення, метою якого є встановлення зворотного зв'язку з аудиторією. Зрозуміло, що не кожна доповідь, чи розмова

складається відповідно до цих принципів, але бажано, щоб усі ці частини були присутні. Будь-яку зміну цих чітко збалансованих частин доповіді англомовна аудиторія сприймає як сигнал тривоги і це може викликати негативну реакцію.

На відміну від звичайної розмови на побутову тематику, наукова презентація складається з таких частин;

1. ***Opening.***
2. ***Plan.***
3. ***Main body.***
4. ***Summary / feedback.***
5. ***Closing.***

Як британці, так і американці вважають попередній план та заключне резюме важливими частинами доповіді, які полегшують сприйняття необхідної інформації та дають можливість слухачам швидше зорієнтуватися на головному предметі розмови (основна частина).

Розглянемо детальніше особливості кожного етапу. Початковий етап може складатися із 1–2 вітальних реплік. Вітати малознайомих людей найбільш «безпечно» за допомогою нейтральних фраз, які можуть змінюватися залежно від часу, наприклад:

- ***Good morning.***
- ***Good afternoon.***
- ***Ladies and gentlemen'***
- ***Hello everyone/everybody.***
- ***I'm happy to see so many renowned scholars here.***
- ***I'm glad you could find time to attend my presentation.***

Після звернення та вітання, метою яких є підготовка слухачів до сприйняття певної інформації, як правило, додаються деякі фрази – преамбули, які можна змінювати залежно від завдань спілкування, наприклад:

- ***I'll be rather brief.***
- ***It won't take me longer than...***
- ***I'd say, I haven't made an extraordinary discoveries yet, I'm afraid, but /...***
- ***I'll ask you to listen to... before you form any final impression.***
- ***You're not going to appreciate all my results , but here's what I...***

Використовуючи ці преамбули, можна підготувати аудиторію до сприйняття подальшої інформації: заздалегідь визначити послідовність доповіді, тривалість виступу, можливість ставити питання під час презентації, обговорювати проблемні місця свого проекту, щоб потім не панікувати під час виявлення недоліків у процесі дискусії.

У цілому вступ та заключна частина можуть бути достатньо гнучкими, наприклад, якщо час виступу обмежено регламентом, вони можуть зводитися до короткого звертання, вітання та подяки за увагу.

Завдання другого етапу презентації – аналогічно до вступу наукової монографії чи будь-якої публічної доповіді – мають на меті, крім встановлення контакту з аудиторією, подати своєрідний огляд основної теми (можливо, у вигляді плану) та обґрунтування доречності звернення саме до цієї теми. Британці та американці приділяють велику увагу психологічному настрою співрозмовника на позитивне спілкування. Отже, крім преамбул, широко використовують так звані застереження, що забезпечують краще взаєморозуміння. Ці застереження можуть включати залежності від завдань комунікації вибачення, виправдання, заклики, запевнення тощо, наприклад:

- ***I'm no psychologist, but that irregularity seems...***
- ***Don't get the wrong idea, I'm not specialist in marketing, but...***
- ***I realize that this may not be the time to speak about... but...***
- ***You might think I'm a layman but let me explain the logic of the case...***
- ***Please, could we delay questions till the end?***

Знання особливостей вступної частини дає змогу використовувати наведені фрази відповідно до поставлених мовних завдань. Їх також можна успішно використовувати в подальшій дискусії, відповідаючи на поставлені запитання чи попереджаючи їх.

Щоб чітко визначити межі своєї компетенції англомовні доповідачі, звертаються до так званих «обмежень», ухилень від відповідальності за об'єктивність наведеної інформації, наприклад;

- ***I didn't read the entire monograph, but...***
- ***I may be wrong here, but...***

Таким чином, слухачі можуть не погодитися з деякими фактами в доповіді, але сам доповідач збереже впевненість та повагу в аудиторії.

Якщо є необхідність обговорювати «слизькі» теми, доповідач може використати посилання на авторитетні джерела, щоб чітко визначити свою позицію:

- ***Some of my research advisers are experts in...***
- ***I'm not purely theorizing, but...***
- ***I know you'll think statement is sort of out of place, but do consider...***
- ***If you allow me a few more minutes, I'll tell you exactly what chain of reasoning applies...***

Наступний етап – встановлення зворотного зв'язку – має на меті виявити відповідну реакцію аудиторії за допомогою питань та, якщо виникають непорозуміння повернутися до попередньої частини та уточнити незрозумілі місця. Також цей етап включає оцінку результатів доповіді та коротке резюме:

- ***I do hope I've made my results explicit...***
- ***I was trying to...***
- ***Have I made myself clear?***

На цьому етапі можна використати 3–5 для резюме, а потім повільно перейти до заключної частини презентації.

Основна частина доповіді коротко характеризує головні моменти проведеного дослідження, має тривати щонайдовше порівняно з попередніми та наступними етапами (вступ та резюме).

Як приклад наведемо такі основні частини наукової презентації:

1. ***Introduction (background of the study, the problem statement, professional significance of the study).***
2. ***Review of the literature (an outline of the theoretical literature and empirical research).***
3. ***Methodology.***
4. ***A brief report on the results anticipated.***
5. ***Summary.***

Основна частина доповіді може складатися з таких компонентів;

1. ***Background of the study.***
2. ***The problem statement .***
3. ***Demilitations (scope of the study).***
4. ***The object, the subject matter, aims, objectives.***

5. Professional significance .

6. Review of the literature .

Зміст кожного пункту визначається відповідно до теми проекту, проблем, які розв'язуване дослідник. Якщо в доповіді важливе значення має теоретичне обґрунтування чи опис методики збирання та обробки статистичних даних, то відповідно збільшуються ці розділи, проте загальний обсяг доповіді та час презентації повинні залишатися незмінними. Отже, чітко визначена формальна схема англомовної презентації вимагає дотримування регламенту, певної послідовності і тривалості її частин.

У процесі навчання студентів не варто копіювати зарубіжні зразки, однак знання існуючих вимог до презентації наукових робіт незамінно під час підготовки до англомовних презентацій, дипломних робіт, курсових проектів чи доповідей.

На думку авторів статті, рекомендації щодо поліпшення процесу навчання англомовної презентації заслуговують на увагу викладачів та студентів і будуть включені до подальшої розробки цієї проблеми: відбір лексичного матеріалу, фразеологізмів, вправ на формування у студентів умінь монологічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брагина Д. В. Совершенствование письменной речи в рамках подготовки к англоязычной презентации / Д. В. Брагина// Вестник МГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2007. – № 3. – С. 182–187.
2. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Дейк ван, пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Потапенко С. І. Орієнтаційний простір англомовних журнальних текстів: досвід лінгвокогнітивного аналізу / С. І. Потапенко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. В. Гоголя. Серія «Філологічні науки». – 2005. – С. 213–219.
4. Черепова Л. И. Лингвокультурный концепт текстовой презентации / Л. И. Черепова // Вестник РГПУ им. А. И. Герцена. Серия «Филологические науки». – 2007. – № 1. – С. 75–88.
5. Vito J. A. de. Human Communication: The Basic Course / A. Joseph de Vito. [6th ed.]. – N.Y., 1994. – 496 p.
6. Wells G. et al. The Study of Language Development / G Wells. – Cambridge : CUP, 1981. – 304 p.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены основные подходы к обучению студентов неязыковых вузов умению представлять результаты своих научных исследований на английском языке; представлена структура англоязычного научного доклада, отвечающая международным требованиям; даны практические рекомендации по подготовке

докладов на английском языке для выступлений на научных конференциях, семинарах и т.п.

Ключевые слова: презентация, конференция, семинар, научный доклад, международные требования, высшее учебное заведение.

SUMMARY

The main theme under consideration in the article is to address the issue of problems in teaching students to present the results gathered from their scientific researches in English. The latest approaches to forming students speaking skills and the structure of a scientific report are in the focus of attention. Practical recommendations for the preparation of the scientific report deserve special mention.

Key words: presentation, conference, seminar, research report, scientific report, the international requirements, higher education.

УДК 378.147

В.Ф. Кудрявцева

Херсонський державний морський інститут

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТІВ МОРСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано необхідність урахування гендерних особливостей маскулінних навчальних груп, якими є групи курсантів у закладах морської спеціалізації, під час їх навчання їх англійської мови. Основну увагу зосереджено на переважному використанні тих методів навчання, які відповідають специфічному типу сприйняття навчальної інформації юнаками. Наведено приклади конкретних завдань і прийомів роботи.

Ключові слова: маскулінна навчальна група, гендерні особливості, метод навчання.

Конкурентоспроможність випускників морських навчальних закладів залежить від двох характеристик: якості їхньої освіти та особистісних якостей. Щодо цього, особливим завданням за сучасних умов є опанування курсантами умінь спілкуватися англійською мовою для проходження співбесід з представниками кріюінгових компаній та для успішної роботи на борту судна у складі змішаних/багатонаціональних екіпажів. Судноплавство є загальносвітовою галуззю, успіхи та невдачі моряків тісно пов'язані з рівнем володіння англійською мовою у всіх сферах галузі, оскільки від рівня володіння нею залежить і безпека судноплавства, і перспективи кар'єрного зростання.

Сприяти курсантам у вивченні англійської мови – одне з першочергових завдань навчального закладу. Разом з тим, у навчальному закладі морського спрямування необхідно враховувати особливості навчання маскулінних груп, бо вони складаються лише з курсантів чоловічої статі. Проблема полягає у